

LES ESCOLES PARROQUIALS D'INCA

163

PERE FIOL TORNILA
CATALINA FERRÀ CANTERA

1.- QUAN I COM NASQUEREN LES ESCOLES PARROQUIALS

Quan avui, al començament del segle XXI, parlam d'escoles, tenim uns conceptes ben clars i ben carregats d'unes ideologies, que fàcilment ens porten a prendre posicionaments diversos, que fins i tot poden ser encontrats. Quan parlam d'escoles parroquials ens hem de deixar anar a unes categories que nasqueren en altres temps, on sols hi havia una ciència única i les motivacions que movien a "ensenyar" estaven més amarades d'un esperit força diferent de l'actual.

La tasca d'ensenyar, per a l'Església, venia sintetitzada en el que diem "**obres de misericòrdia**" que, com les estudiàvem en la Doctrina, eren dividides en 7 corporals i 7 espirituals. Les corporals donaren naixença a multitud d'institucions i congregacions religioses, que bé i molt treballaren en el camp assistencial: hospitals, infermeries... Les espirituals, sobretot les tres primeres: *ensenyar a l'ignorant, donar bon consell a qui ho ha de mester i corregir el qui va errat*, fruitaren en escoles i universitats. És evident que l'Església ensenyava la seva doctrina, però també el que és evident és que cercava que els fidels fossin persones de profit en cada un dels estaments que els pertocava viure.

Reinstaurat el cristianisme a l'illa (1229), floreixen tot un seguit d'hospitals, convents, parròquies... on no es deixa de complir les dites obres de misericòrdia corporals i espirituals, per això veim que el mateix Palau de l'Almudaina, el

mateix dia 31 de desembre, el rei En Jaume hi posa dos frares predicadors “que guardassen les cases del rei”.¹ Aquí començaren els dominics a fer-hi escola, com també faran els altres frares en llurs convents.² Establir el capítol a la Seu, posar rectors i capellans en les 35 primeres parròquies ja suposava, malgrat que fos una societat que s’anava formant en un clima de gran i forta llibertat, complir les normes de l’Església, que en el Concili III del Laterà (1179) manaven que a tota seu hi havia d’haver un mestre (canonge lectoral és qui dona la lliçó) i el Concili IV del Laterà (1215), vists els bons resultats que havia donat el lectoral a la Seu, manarà que totes les parròquies s’esforcin per destinar un clergue a fer escola als infants; com també, posteriorment, es voldrà que es fundi el benefici de l’orgue i es pugui ensenyar música a tots els qui en vulguin aprendre. En el segle XIV ja trobam, a Mallorca, escoles parroquials a Ciutat, Inca, Alcúdia, Pollença, Manacor i Sineu.

Teòricament aquestes escoles parroquials ensenyaven el **trivi**: gramàtica, lògica i retòrica, i els qui volien passar a estudis superiors, havien de passar al **quadrivi**: geometria, aritmètica, música i astronomia.³ Sens dubte les escoles parroquials sorgien de la necessitat, que tenia la mateixa parròquia, de tenir uns infants, que fessin tot un seguit de feines: cantar, servir les misses, ajudar el campaner en certs moments i l’escola major en diferents accions que s’havien de fer a l’església: posar túmuls, domassos... Per això ja trobam, en la primera visita pastoral que es féu a Mallorca,⁴ que arribà a Inca en el mes d’octubre de 1563, que es mana que hi hagi 4 escolans que hagin de tenir “franquesia”,⁵ i un poc més avall ja ens parla d’una escola que havia de funcionar en la mateixa església:

“Item ordinavit quod dicte ecclesie rector seu vicarius teneatur pueros dicte ville oriundos in litteris et bonis moribus quotidie erudire et chrdtianam docere doctrinam et totum populum diebus dominicis et festis in ecclesia congregatum christianam docere doctrinam.”⁶

Tenim els noms de diferents preveres que sabem certament que feien escola a Inca: Guillem Font l’any 1369, Joan Martorell 1415, Bernat Puig 1416, Pere Ferrandis 1427, Bartomeu Guitard 1430.

1 “E metem-hi dos frares preicadors que guardassen les cases del rei, e el tresaur, e deu cavallers ab ells, bons e savis, tals que ajudassen ab sos escuders a guardar e a vetllar l’Almudaina, car nós érem tots enujats, e volliem-nos reposar, e era ja lo sol post”; els dos frares dominicans eren els PP Miquel Fabra i el P. Berenguer de Castellbisbal. Jaume I, el Conqueridor. *Crònica o Llibre dels feits*, núm. 87, pàg. 49. *Les quatre grans cròniques*, a cura de Ferran Soldevila. Barcelona: Editorial Selecta, 1971.

2 Amb els cristians de 1229 també arribaren els cavallers del Temple, o templers; els cistercencs, que s’establiran a la Real; els premostratencs, que s’establiran a Bellpuig (Artà); els hospitalers de Sant Joan de Jerusalem; els cavallers de Sant Jordi; els cavallers del Sant Sepulcre; dominics (1231), establerts en el mateix Palau de l’Almudaina; els franciscans (1232); mercedaris, qui l’any 1243 ja vénen el primer convent per redimir 300 captius mallorquins; antonians (1230); trinitaris 1240; monestir de Santa Margalida (1231); monestir de Santa Clara 1256; monestir de Santa Magdalena a la fi del s. XIII.

3 De fet, aquests eren els estudis que, a l’edat mitjana, hom havia de fer com a preparació per passar als estudis de filosofia i teologia.

4 La visita pastoral fou establerta pel concili de Trento (1545-1563) perquè els bisbes cada any passassin per les parròquies i els superiors majors per llurs comunitats, i així revisar totes les coses i la vida de les persones. Actualment, seguint la legislació canònica, els bisbes hi passen cada cinc anys.

5 Ara crec que no cal precisar gaire aquest llenguatge jurídic, però a ningú escapa que aquest mot ve de franc, que vol dir que no han de pagar quan els altres han de fer-ho. Cànon 4.809 de la primera visita feta pel bisbe Diego de Arnedo a la parròquia d’Inca, octubre de 1563, *apud* PÉREZ MARTÍNEZ, LORENZO: *Las Visitas Pastorales de don Diego de Arnedo a la Diócesis de Mallorca (1562-1572)*, tom II, pàg. 591.

6 “Manà, també, que el Rector o Vicari de la dita església tinguin l’obligació d’ensenyar, cada dia, als infants de la vila, les lletres i els bons costums, com també mostrar-los la doctrina cristiana, i els diumenges i festes han de reunir en el temple, tot el poble cristià per ensenyar-li la Doctrina Cristiana”. *Ibidem* cànon núm. 4.825.

2.- ESCOLES CONVENTUALS

Els PP franciscans, establerts a Inca l'any 1325, sens dubte obriren escola i els infants d'aquella part del poble, també els ajudaven en les feines que hi havia a l'església conventual i les famílies aprofitaven perquè llurs infants fossin instruïts per ser persones de profit. Per ara la primera documentació que tenim d'aquesta escola és de l'any 1732, quan fra Francesc Capó, mestre de gramàtica, demana una ajuda a la Universitat inquera, perquè la nova escola que va aixecant sigui millor que l'"antiga".⁷

Els fills de Sant Domingo, arribats a Inca l'any 1604, obriren també Escola de Gramàtica, com ja quedà estipulat en els capítols que es firmaren quan demanaren permís per a la fundació del convent d'Inca: "Item Que dits Pares sien obligats a llegir cada dia una lliçó de casos de consciència i doctrina christiana i Grammatica als minyons (Gratis)."⁸ Sabem que aquesta Escola de Gramàtica funcionava a la casa que encara hi ha en la plaça de Sant Domingo, que actualment es troba separada de la resta del convent; podem veure, en el plànol fet l'any 1808 i publicat en la *Biografia de sor Clara Andreu* de Mn. Josep Barberí, que aquest edifici estava ben unit a tota l'edificació conventual.

3.- ESCOLA DE GRAMÀTICA, AL PUIG DE SANTA MAGDALENA

Consideració especial, per a Inca, ha de tenir l'escola que va funcionar en el puig de Santa Magdalena, com les que funcionaren al puig de Randa i a Montis-sion de Porreres. Això ja no eren escoles parroquials establertes pel servei de la parròquia. Aquí ja es preparava la gent que volia emprendre estudis universitaris i de fet molts dels prohoms de la nostra antiga vila, a Santa Magdalena, començaren uns estudis seriosos.⁹

4.- EL SEGLE XIX

Aquesta situació s'anirà perllongant a Mallorca i en les nostres parròquies, fins que la crisi ideològica i econòmica del segle XVIII espenyarà el sistema benefICIAL que mantenia el clergat i d'aquesta manera desapareixerà l'escola de Santa Magdalena,¹⁰ però les escoles parroquials seguiran funcionant. L'escola pública s'obrirà pas lentament, i malgrat que les lleis liberals del s. XIX parlen i manen que s'obrin escoles, els ajuntaments, que eren els que havien de posar l'edificació i havien de pagar el mestre, sempre tendran problemes per complir la legislació; a més, les famílies necessitaven els infants per a les feines del camp, i les que no tenien aquesta necessitat tenien bona solució enviant els fills a algun convent, perquè els obrís camí cap als estudis superiors. Les escoles parroquials, amb algun capellà jove al davant, seguien ensenyant i encara hi

7 PIERAS SALOM, GABRIEL. *Breu història d'Inca*. Inca: Gràfiques García, 1986, pàg. 67.

8 FIOL I TORNILA, PERE. *Història del convent de Sant Domingo d'Inca*. Inca: 1982, Col·lecció "Ximbellí", núm. 3, pàg. 10.

9 Juan Coli, pvre. *Historia del Puig de Santa Magdalena de Inca*. Inca: Imprenta Duran, 1970; FIOL I TORNILA, PERE. *Puig de Santa Magdalena*. Inca: 1991, col·lecció "Ximbellí", núm. 10.

10 Dia 29.10.1779 moria Mn. Antoni Domènech, mestre de l'Escola de Gramàtica de Santa Magdalena, i els jurats d'Inca, veient que no hi pujava cap beneficiat a fer-hi escola, dia 03.02.1780 presenten instància al Sr. Bisbe, perquè es convoquin oposicions per cobrir aquella plaça, i d'aquesta manera hi hauria un mestre al puig. El sistema benefICIAL ja no s'aguantava, i malgrat que anassin unint beneficis, ja no bastaven per alimentar el clergat de les parròquies. Arxiu Diocesà de Mallorca, I/80/26.

havia alguna distribució dinerària o en espècie, que podia alegrar les famílies que aportaven els fills com a escolans de la parròquia.

La desamortització del segle XIX, tant la dels religiosos (1835) com la de les parròquies (1855), va venir seguida d'una propaganda anticlerical que volia abolir, de moltes maneres, la vivència de la fe i la pràctica religiosa, fet que incidia fort ferm en el si de les famílies, més a Inca, on també en aquest temps comença el que en diem **“revolució industrial”** i augmenta la gent que, desarrelant-se de son poble, ve a Inca per guanyar-se el pa a les fàbriques que es van obrint, bon material perquè l'anticlericalisme es manifestàs.

Un factor força important, per a l'Escola Parroquial d'Inca en aquest moment, és el fet que l'any 1858 fos nomenat rector del Seminari el capellà inquer i canonge de la Seu Mn. Pere Josep Llompart i Campins (1807-1893), oncle del qui seria bisbe, Gabriel Llompart i Jaume (1862-1928). El rector Llompart treballà molt i bé perquè els fills dels pagesos i dels obrers poguessin entrar i estudiar al Seminari, abaratint les despeses que eren ineludibles: menjador de segona, estada en pisos i convents... Aquest fet, cal unir-lo a la presència a Inca del prevere Mn. Pau Seguí i Ferrer (1844-1904), ordenat l'any 1868, any que també treu el títol de Batxiller en Teologia, rector del convent de Sant Domingo des de l'any 1888, on regentava una preceptoria preparant nins i joves d'Inca, que després passaven al Seminari, de manera que, en la primera relació que tenim publicada de capellans a Mallorca, manada fer pel bisbe Campins i publicada l'any 1904, els inquers, entre capellans i seminaristes, són 38. De totes maneres la vida de l'Escola Parroquial seguia i alimentava l'escolania parroquial.

Tota la problemàtica que es presentava a Espanya, en el s. XIX, sobre el control de l'ensenyament quedà palès en el Concordat entre el Govern espanyol i la Santa Seu de l'any 1851. La crisi econòmica de l'any 1843 provocà la caiguda d'Espartero, la declaració de la majoria d'edat d'Isabel II i l'entrada dels moderats en el poder, cosa que dugué l'apaivagament de la política anticlerical a Espanya. Però, el papa Gregori XVI (1831-1846) no acabava de veure les coses clares, per això serà el nou papa Pius IX (1846-1878) qui, ajudat del seny que mostraven Jaume Balmes (1810-1848) i l'arquebisbe de Tarragona Josep Domènec Costa i Borràs (1805-1864), farà possible l'assentament del nunci a Madrid i que dia 16.03.1851 es firmi el nou concordat. Cal no oblidar que, dels 62 bisbes residencials que hi havia a Espanya, 47 diòcesis no en tenien i se n'havien de proveir. De totes maneres la situació política no era gaire estable, pensem que l'any 1854 retornà Espartero i que abolí el concordat. És en aquest bienni progressista que Sanz de los Ríos introdueix el krausisme i es comença a fer present la Institució Lliure d'Ensenyament. També l'any 1855 surten les lleis del ministre Madoz, que desposseïren les parròquies, com Mendizábal ho havia fet l'any 1835 en els convents.

L'any 1856 arriba la reacció moderada encapçalada per O'Donnell i es torna a establir el concordat. L'any següent arribarà, per a l'ensenyament, la coneguda com Llei Moyano (1857),¹¹ que serà la que sustentarà tot el sistema educatiu

11 L'any 1852 va sortir el "Plan de Estudios para los Seminarios Conciliares de España".

El concordat de 1851 estableix que l'educació i l'ensenyament de la joventut en les universitats, col·legis i seminaris, en les escoles públiques o privades, s'ha d'ajustar per complet a la doctrina catòlica. Als bisbes els seran llevats tots els obstacles perquè puguin complir llur missió de fer una escola catòlica, i a més els mana que també han d'exercir una vigilància constant en les escoles públiques:

“Hem procurat, amb la màxima sol·licitud, assegurar la dignitat i la llibertat del poder eclesiàstic. S'ha acordat no només que els sagrats pastors fruïran de la plenitud de son poder en l'exercici de la jurisdicció episcopal, a fi de protegir eficaçment la fe catòlica i la disciplina eclesiàstica, conservar en el poble cristià l'honestat dels costums, proporcionar als joves, sobretot als qui són cridats pel servei del Senyor, una bona educació, complir, en una paraula, tots els deures de son ministeri, sinó que a més s'ha convingut que les autoritats civils estaran obligades en tota ocasió a fer tributar a la autoritat eclesiàstica l'honor, l'obediència i el respecte que li pertoca. Encara hem d'afegir que la Il·lustre Reina i son Govern han promès mantenir amb son poder i ajudar als Bisbes quan son deure episcopal els obligui a reprimir la maldat i fer front a l'audàcia dels homes que tracten de pervertir l'esperit dels fidels o de corrompre llurs costums.”¹²

A la segona meitat del s. XIX, referent a l'Escola Parroquial, entrem en una etapa en la qual l'escola fa la seva vida ensenyant als infants i fomentant l'escolania per a totes les necessitats que tenia la parròquia, i ampliant ara en l'assistència que havien de fer a les esglésies de Sant Francesc i Sant Domingo, ara assistides pels capellans de la parròquia.

5.- ESCOLES RELIGIOSES

És en aquest moment que arriba un altre factor que enfortirà la tasca docent de l'Església a Inca, l'arribada de les monges. En principi les monges agafaven, passant tots els controls, exàmens i oposicions pertinents, la plaça de mestra per a les nines que tenia l'Ajuntament. Així les Germanes de la Caritat, conegudes aquí com les **“monges negres”**, arribaren a Inca de la mà de la religiosa inquera **sor Catalina Jaume i Cantallops** (1813-1885), primera mestra a Binissalem, on fundà un convent de la Caritat l'any 1850 “para emplearse en la enseñanza de las niñas y la asistencia a los enfermos”.¹³ A Binissalem estant, i sens dubte amb la idea de fundar una Casa de Caritat a Inca, ja comprà dos trossos de l'antic convent dels framenors. Com a mestra li donaran la plaça de l'escola de nines de Sant Joan, a Eivissa, on romandrà dos cursos 1858-1870, per tornar a venir a Mallorca i ocupar la plaça de mestra a Búger. En ambdós pobles curà d'encoratjar al·lotes perquè es fessin monges i es dedicassin, amb il·lusió i coratge, a les tasques dels infants i dels malalts. El curs 1870/71 sor Catalina és la mestra de Búger i ho serà fins a l'any 1877. Durant aquests anys era també la superiora de la Casa de Caritat d'Inca, que havia establert en l'antic convent

¹² FLICHE-MARTIN. *Historia de la Iglesia*, vol. XXIV, EDICEP. València: 1974, pàg. 197.

¹³ LLABRÉS I MARTORELL, PERE JOAN. *Les Germanes de la Caritat a Inca*. Inca: 1993, pàg. 33.

dels Franciscans, on es feia costura. Sor Catalina mirava d'engrandir la Casa. Com gaudia dia 08.01.1879 comprant un altre tros del convent als germans Garcias.¹⁴ Dificultats no en mancaven, a la Casa de Caritat, i morta la fundadora s'obrí un temps incert, fins que l'actual congregació, l'any 1893, arribava a Inca i començava a viure a les cases que havia comprat sor Catalina, fins que l'any 1915 pogueren passar al nou i actual convent, en el carrer de Sant Francesc; aquest ja fou edificat de manera més adient perquè pogués servir millor a l'educació de les nines i a altres tasques pastorals, que es besllumava que podrien dur a terme en el nou emplaçament.

Aquests mateixos anys i enmig de les dificultats que passava la Casa de Caritat d'Inca, el batlle i el rector es posaren d'acord per fer venir a Inca la Congregació de les Franciscanes, Filles de la Misericòrdia, conegudes entre nosaltres com les **monges blaves**. Arribaren a Inca l'any 1879 i s'establiren en el carrer de l'Aigua, a Can Brunet, fins que l'any 1885 era comprat l'hostal de Son Odre, en la placeta de l'Àngel, on encara hi coneixem l'edifici; allà residiren i hi feren escola fins a l'any 1981.

Aquestes fundacions religioses es veren seguides per l'arribada dels **Germans de les Escoles Cristianes, La Salle**, que s'establiren a Inca l'any 1908, i l'arribada dels **Franciscans de la TOR**, assentats a l'antic convent dels framenors, l'any 1910. Aquestes fundacions ja tocaven un poc més de prop l'Escola Parroquial, perquè eren escoles per a nins, que era l'alumnat de l'Escola Parroquial, però això no canviava el fet que la parròquia tengués un capellà que hi feia escola i curava de l'escolania parroquial. Aquest capellà era ajudat, moltes vegades, d'algun capellà novell, que, sortit del Seminari, romania com a adscrit a la parròquia i curava uns anys de l'escola, fins que rebia un nomenament episcopal que l'enviava a algun ministeri diocesà. Així Mn. Francesc Garau i Pascual (1892-1961), ordenat l'any 1915, era nomenat el mateix any preceptor de l'Escola Parroquial.¹⁵ Com ell, sens dubte molts d'aquests 38 capellans inquers ordenats durant el s. XX, molts dels quals passaren per l'Escola Parroquial com a alumnes, i després, posteriorment, alguns, com a professors:¹⁶

1. Joan Quetglas i Prats	18.08.1877	21.09.1901	14.01.1962
2. Miquel Llinàs i Mateu	18.09.1976	20.09.1902	04.08.1947
3. Tomàs Mora i Cànaves	18.07.1879	19.09.1903	20.06.1974
4. Miquel Fuster i Cortés	28.12.1887	20.12.1913	28.04.1970
5. Josep Aguiló i Pomar	10.08.1888	20.12.1913	04.06.1946
6. Francesc Garau i Pasual	19.09.1892	15.04.1915	29.10.1961
7. Andreu Caimari i Noguera	10.02.1893	22.12.1917	1978
8. Jaume Sampol i Antich	02.09.1895	16.03.1918	18.10.1961

¹⁴ Ibídem pàg. 66.

¹⁵ Mn. Francesc és el darrer capellà de Mallorca que obtingué un títol en Dret Canònic en el Seminari de Mallorca, dia 15.04.1916. El bisbe Rigobert Domènec el suprimí i féu tornar a examinar-se a València, com abans del bisbe Campins, els capellans que volien obtenir un grau acadèmic. L'any 1922 fou nomenat capellà del monestir de Sant Bartomeu. De 1926 a 1936 fou rector de Santa Margalida; de 1936 a 1943, de Santanyí; de 1943 a 1953, d'Inca; i de 1953 fins a sa mort, rector de Sant Miquel, a Palma. Començà, entre 1946-1950, la casa d'exercicis de Santa Magdalena, malgrat que aquells anys del franquisme eren durs.

¹⁶ Elaboració pròpia. La primera data és el naixement, la segona l'ordenació i, si cal, la tercera és la mort. Mn. Miquel Fuster i Mn. Baltasar Soler, malgrat que no hagin nascut a Inca, els he considerats inquers, com ells també s'ho consideraven.

9. Bartomeu Cantallops i Llinàs	30.06.1890	21.09.1918	14.01.1960
10. Sebastià Garau i Planes	14.12.1896	19.10.1919	18.08.1988
11. Rafel Aguiló i Valls	16.02.1896	15.10.1922	29.08.1940
12. Antoni Genestra i Truyols	20.02.1897	15.10.1922	06.04.1982
13. Bernat Ramis i Ramon	05.08.1896	15.10.1922	27.01.1975
14. Joan Coli i Llobera	28.07.1893	28.10.1923	18.11.1985
15. Josep Riusech i Pujades	26.02.1903	19.12.1925	05.05.1962
16. Francesc Payeras i Mulet	02.07.1903	19.12.1925	08.05.1966
17. Antoni Garau i Planes	19.10.1902	18.12.1926	26.06.1999
18. Vicenç Bal·le i Duran	10.10.1904	14.06.1930	18.12.1988
19. Gabriel Buades i Riusech	17.09.1905	14.06.1930	26.02.1962
20. Sebastià Garau i Fiol	14.06.1908	31.08.1930	21.03.1974
21. Miquel Amer i Quetglas	21.01.1908	21.05.1932	28.03.1998
22. Antoni Beltran i Alzina	13.08.1908	26.05.1934	10.04.1990
23. Sebastià Garcias i Palou	20.11.1908	16.03.1935	24.04.1993
24. Bartomeu Saurina i Corró	03.08.1911	15.06.1935	26.07.1983
25. Pere Rubert i Perelló	21.09.1913	26.09.1937	08.04.1997
26. Gabriel Martorell i Reus	03.02.1915	03.06.1939	11.12.2004
27. Jeroni Cifre i Llompарт	28.06.1917	18.05.1940	18.10.1993
28. Joan Bisellach i Llompарт	03.07.1912	25.10.1942	30.05.1989
29. Joan Martorell i Mir	21.03.1925	31.05.1952	
30. Baltasar Soler i Serra	18.05.1927	31.05.1952	
31. Bmeu Genestra i Martorell	21.02.1933	22.12.1956	
32. Bmeu Mateu i Coll	24.05.1933	20.12.1958	21.02.2000
33. Pere J, Llabrés i Martorell	19.10.1938	19.03.1962	07.07.2006
34. Pere Fiol i Tornila	27.09.1940	19.06.1966	
35. Miquel Amengual i Saurina	26.04.1941	18.06.1967	
36. Jaume Rovira i Ramis	25.07.1941	21.06.1969	
37. Pere Dolç i Morro	27.08.1946	10.06.1972	
38. Santiago Cortès i Fortesa	12.04.1948	21.06.1973	

No podem oblidar el fet que a Inca, fins en els anys del franquisme, no hi ha hagut una escola graduada. D'una part, això ens diu que la infraestructura docent estava consolidada i a l'abast de les classes populars, però també ens fa veure que el domini de l'Església, en aquest camp, era fort i ample. Malgrat totes les envestides dels anticlericals, tant a l'Ajuntament, com pels cafès i carrers, sembraven mala llavor, creaven situacions absurdes i ridícules, no pogueren aixecar cap escola laica, ja que entre l'Església i l'estament militar, ben present a Inca i ben present en el camp de l'ensenyament, ho anaven ocupant tot. Enmig d'aquesta controvèrsia les exigències del regidor Marc Ferragut eren molt fortes, perquè s'aplicassin els drets de secularització dels col·legis que donava la República.¹⁷ Llàstima que tota aquesta moguda sols dugués a la repressió de les forces progressistes de la ciutat, quan el general Franco s'aixecà contra la República (1936).

17 PIERAS VILLALONGA, MIQUEL. "Anticlericalisme durant la segona República. Inca 1931-1936", a *III Jornades d'Estudis Locals. Inca: Ajuntament d'Inca*, 1997, pàg. 219-227.

6.- LES ESCOLES PARROQUIALS SORGIDES DEL CONCORDAT 1953

La guerra es donà per acabada el primer d'abril de l'any 1939 i el concordat fou firmat dia 25.08.1953. És evident que aquesta distància és significativa, com també és evident que hi havia problemes. L'Església no volia legitimar un estat feixista, però sí un règim anticomunista. Hi havia problemes personals difícils d'encabir en la nova situació sorgida, basta recordar el cas del cardenal Primat Vidal i Barraquer, que Franco de cap manera volia que retornàs a Tarragona.... En aquest concordat l'Església apareixerà com l'administradora del sistema cultural espanyol, així ho deixen clar els articles 26 i 27:

“En todos los centros docentes de cualquier orden y grado, sean estatales o no estatales, la enseñanza se ajustará a los principios del dogma y de la moral de la Iglesia Católica. Los ordinarios ejercerán libremente su misión de vigilancia sobre dichos centros docentes en lo que concierne a la fe, las buenas costumbres y la educación religiosa. Los ordinarios podrán exigir que no sean permitidos o que sean retirados los libros, publicaciones y material de enseñanza contrarios al dogma y la moral católicos.”¹⁸

“El Estado español garantiza la enseñanza de la religión católica como materia ordinaria y obligatoria en todos los centros docentes, sean estatales o no estatales, de cualquier orden y grado.”¹⁹

7.- LES ESCOLES PARROQUIALS A MALLORCA

A les velleses del bisbe Josep Miralles i Sbert (1860-1947), bisbe de Mallorca des de 1929, arribà per ajudar-li, com a bisbe coadjutor en dret a successió, el jove valencià Joan Hervàs i Benet (1905-1982); arribà el dia 01.03.1947 i Miralles moria dia 22 de desembre del mateix any, per això Hervàs automàticament fou bisbe titular de Mallorca. Si Miralles no anava gaire dels militars, Hervàs hi nedava admirablement. S'havia especialitzat en dret civil i canònic a Friburg (Suïssa) i coneixia bé les clàusules del dret, per aquest motiu ja l'any 1948 posà l'Escola de Magisteri de La Puresa en la nova societat que anava instaurant el nou règim i l'any 1949 publicava en el Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca (BOBM)²⁰ uns principis, on, amb tres apartats, obria camins per situar les antigues escoles parroquials en el nou marc jurídic que establia el general Franco i oferia possibilitats d'obrir-ne de noves en els llocs on no n'hi havia. Partint de la Llei d'educació primària de 17.07.1945 (BOE de dia 18, núm. 199), el Sr. Bisbe establia aquests punts: I parlava de principis i donava normes als rectors; II sobre subvencions a les escoles; III sobre el magisteri dels sacerdots. Aquest escrit va fer que les antigues escoles parroquials, com la nostra d'Inca, es posassin, jurídicament, en el nou estat que les lleis vigents li oferien, però també que s'erigissin noves escoles en parròquies que mai n'havien tengut. El punt nou era que els mestres no bastava que tenguessin el títol, sinó que també havien d'haver guanyat unes oposicions i d'aquesta manera podien fer classe en una de les escoles parroquials i no haver d'estat subjectes a l'escalafó i haver d'anar destinats on el ministeri els enviava.

Ja en el curs 1949-1950 s'obriren escoles a Alaró, Alcúdia, Artà, Felanitx i Montuïri.²¹

18 Article 26 apud FLICHE-MARTIN. *Historia de la Iglesia*, vol. XXVII (2). València: Editorial EDICEP, 1998, pàg. 500.

19 Article 27 apud ibidem. També ens ofereix aquestes dades de l'any 1957: l'Església regentava 877 centres d'ensenyament mitjà amb 163.127 alumnes i 16.654 escoles amb 683.192 alumnes.

20 BOBM 1949. Sobre Educación, pàg. 321-325.

21 BOBM 1950, pàg. 118. Joan Lluís Estades era el mestre d'Artà; Joan Bibiloni Homar, d'Alaró; Josep M^o Mascaró Pellicer, de Felanitx; Pere Fiol Morlà, de Montuïri; Gaspar Fortesa i Cortés, d'Alcúdia.

8.- LES ESCOLES PARROQUIALS A INCA

Aleshores la parròquia d'Inca era regida per Mn. Francesc Garau i Pasqual (1892-1961), rector d'Inca de 1943 a 1953. Fou un prevere que pertanyia a una notable nissaga levítica de la nostra ciutat,²² qui bé i molt treballà per a la infantesa i juvenesa de la ciutat, començant son ministeri a l'Escola Parroquial i al front dels Exploradors Catòlics d'Inca. De 1926 a 1936 havia estat ecònom de Santa Margalida, i de 1936 a 1943 de Santanyí. A la mort del rector Rayó, arriba d'ecònom a Inca (1943). Prosseguirà l'obra del difunt rector, ampliant els terrenys que Mn. Rayó havia comprat, per a l'Església, passat el tren. Farà que les Germanes de la Caritat, les *monges negres*, ja en el curs 1950/51, facin escola a les nines d'aquella populosa barriada. L'any 1960 les Germanes de la Caritat ja hi tendran casa pròpia i independent del convent del carrer de Sant Francesc. L'any 1959 s'havia erigit la nova parròquia de Jesucrist Rei, i la barriada ja comença a ser coneguda com la barriada de "Cristo Rei" d'Inca. El curs 1961/62 les monges ja passen a les noves escoles que han bastit i allà seguiran i segueixen com a escola concertada, enfortint el desenvolupament humà i cristià de la barriada, oferint aules per a educació inicial, primària i ESO. Mn. Francesc va fer totes les gestions que el Sr. Bisbe demanava i dia 16.01.1952 sortia l'Orde ministerial que creava l'Escola Parroquial Unitària de Nines d'Inca²³ i l'Orde ministerial de dia 27 de febrer del mateix any 1952, creava la unitària per a nins.²⁴ D'aquesta manera l'Escola Parroquial, que feia segles funcionava en la nostra parròquia, va entrar en la nova dinàmica que obria la llei del nou règim i es va veure acompanyada per l'escola de nines en una nova singladura que els durà a la desaparició. L'any 1954 el bisbe Hervàs publicava en el BOBM uns **estatuts** pels quals s'havien de regir les escoles parroquials de Mallorca.²⁵

Una vegada aprovada l'Escola Parroquial per l'orde ministerial pertinent, s'obria un termini de dos mesos perquè els mestres nacionals que la volguessin regentar presentassin la documentació necessària, i el Sr. Bisbe, amb el rector, elegien el candidat per a dos anys, al cap dels quals hi havia d'haver un nou nomenament. La primera mestra fou la senyora Joana Beltran. Malgrat que la distància cronològica no sigui llunyana, he de dir que la mancança de documentació és paorosa. Els mestres diuen que l'any 1977 presentaren la documentació a l'Ajuntament, però l'arxiver municipal diu que mai l'ha rebuda. A l'Arxiu Parroquial de Santa Maria la Major, per ara, tampoc hi figura la documentació generada; per tant, de moment ens hem de fiar de la història oral.

L'Escola Parroquial de nins, que funcionava als baixos de la rectoria, en aquell moment (1952) era regentada per Mn. Vicenç Bal·le i Duran (1904-1988), ordenat prevere dia 14.06.1930. Després de dos anys (1930-1932) d'exercir son ministeri a la vicaria de Sant Joan Baptista de Deià, i un en la de la Immaculada Concepció de Maria d'Establiments, l'any 1933 retornà a Inca, on esmerçà tota sa vida sacerdotal, sobretot com a rector de l'antic convent de Sant Domingo, des de 1944 fins que l'any 1962 aquella església fou erigida parròquia, i a l'Escola Parroquial.²⁶ Quan el rector

22 Sense voler ser exhaustiu en aquest punt, podem recordar els dos germans canonges Mateu Garau i Estrany 1858-1923; Nadal, 1868-1939; Sebastià Garau i Planes, 1896-1988; Antoni Garau i Planes, 1902-1999; Sebastià Garau i Fiol, 1908-1974; i encara hi podem afegir el germà Sebastià Garau i Marquès de La Salle 1912-2002.

23 Publicada en el BOE de dia 29, pàg. 422, i en el BOBM 1952, pàg. 162.

24 Publicada en el BOE de dia 15 de març, pàg. 1185, i en el BOBM 1952, pàg. 187.

25 BOBM 1954, pàg. 319-326. "Estatutos para las escuelas parroquiales de la Diócesis de Mallorca"; capítol I: "De la creación de las Escuelas"; capítol II: "Del local y material escolar"; capítol III: "Del régimen interior de la Escuela"; capítol IV: "De la formación religiosa en las Escuelas parroquiales"; capítol V: "De la Administración". En total són 31 articles que articulen tota la vida del centre.

Garau posà l'antiga escola en la nova dinàmica que ofería el règim del general Franco, *don* Vicenç curava de l'escola i de l'escolania i en el curs 1952/53 s'hi incorporava el mestre inquer Sr. Llorenç Ramis i Rosselló, qui havia treballat 3 anys a Vila-rodona (Alt Camp, Tarragona) i en aquell moment tenia la plaça a Besalú (Garrotxa, Girona). Ambdós començaren la nova etapa de l'Escola Parroquial per a nins. Tira tira don Vicenç va anar envellint i les noves experiències pedagògiques eren més conegudes i emprades pel mestre nacional. Arribà la reforma del ministre Villar i Palasí (1970)²⁷ i es va veure que calia ajuntar nins i nines, i constituir un sol centre. Per això dia 11.04.1973 ja trobam que du el nom d'Escola Graduada Mixta d'Inca, ha perdut en nom de *parroquial*, i començaran el curs 1973/74 tots, nines i nins, a l'antic Hotel Domingo, actual centre parroquial de Santa Maria la Major, on hi haurà: parvulari, primària a extingir, primera etapa d'Educació General Bàsica i 6è i 7è de la segona etapa d'EGB. *Don* Llorenç era el director de la Parroquial de Nins i dona Antònia Corró ho era de la Parroquial de Nines. A partir d'ara molts papers aniran firmats pels dos professors.

Potser en aquest moment hauríem de parlar que, abans que arribàs la nova llei d'educació del ministre Villar i Palasí, el rector d'Inca Mn. Gabriel Martorell i Reus (1915-2004), rector de la parròquia de Santa Maria la Major de 1962 a 1969,²⁸ en el mes de desembre de 1965 presentà al bisbat un ambiciós projecte educatiu, pensant fer una escola de nova planta, que encabís les dues parroquials, per la qual cosa comprà 1.900 m² a la carretera d'Alcúdia, entre els perllongaments dels actuals carrers dels Jocs i Campanet. L'aparellador Guillem Caldentey i Miralles en donà una informació ben positiva i els mestres d'obres Sebastià Pons i Jaume Cladera també. D'aquesta manera s'arreglarien les mancances pedagògiques i higièniques que tenien els centres escolars parroquials, ubicats en edificis no pensats per a fer escola. Les circumstàncies canviaren quan el rector inquer renuncià al càrrec, i son successor sempre va tenir fama que els picapedrers el posaven nerviós i mai va fer una passa per fer posar una palada. Va vendre el solar per pagar altres deutes i tot va seguir com estava abans.

L'acceptació social de les escoles parroquials sens dubte queda reflectida en la matrícula que hi trobam per al curs 1975/76. És una escola graduada de tres unitats, amb 96 llocs escolars i tres mestres: dues professores i un professor:²⁹

A preescolar hi ha 08 nins i 12 nines

A primer curs hi ha	04	“	05	“
	2n		05	“ 03 “
	3r		09	“ 06 “
	4t		06	“ 12 “
	5è		15	“ 04 “

Total: 39 nins + 30 nines + 20 de preescolar sumen 89 alumnes, tots convenientment uniformats, com ens ho diu aquesta butlleta:

26 A Inca també ha tengut aquests altres càrrecs: director de la congregació mariana (1933), consiliari dels homes d'Acció Catòlica (1941), consiliari dels Aspirants d'Acció Catòlica (1948), director de les Maries dels Sagramis i professor dels col·legis de La Puresa i de La Salle.

27 Josep Lluís Villar i Palasí fou ministre d'Educació de 1968 a 1973 i propicià la reforma de l'antiga Llei Moyano, molt controvertida i constantment reestructurada.

28 Mn. Gabriel nasqué a Inca el 03.02.1915. Morí a Guadalajara 11.12.2004. Fou ordenat prevere dia 03.06.1939 i, després d'uns pocs anys a Pollença com a vicari, retornà a Inca com a acollit i regentà diferents ministeris parroquials, fins que l'any 1954 fou nomenat vicari. A la mort del rector Gabriel Buades i Riusech (1962) va fer oposicions i tragué la rectoria de Santa Maria la Major d'Inca, a la qual renuncià l'any 1969.

29 Don Llorenç Ramis i Rosselló, dona Antònia Corró i Seguí, i dona Caterina Ferrà i Contrera.

“Durante los meses de Junio, Septiembre y Octubre el uniforme contará de la misma falda y una blusa amarilla que la compraran en Ca S’Hereu. Conteste inmediatamente para saber si tienen el número suficiente en fábrica. LES SALUDA (firma de la professora)”

173

Fins aquí hem parlat de les escoles parroquials de Santa Maria la Major, però cal tenir present que l’any 1959 es creava a Inca la parròquia de Jesucrist Rei. En principi l’escolania d’aquesta parròquia sortia dels infants de la barriada, amb forta incidència dels nins que, per tradició familiar, anaven a l’escola dels Germans de La Salle. Atès el cas que les nines de la barriada estaven molt ben ateses per les Germanes de la Caritat, el rector de la nova parròquia Mn. Rafel Cladera i Ramis (1923-1985), rector d’aquesta parròquia de 1959 a 1981, pensà, seguint la normativa que hi havia, erigir una escola parroquial per a nins. Féu les gestions pertinents i en el curs 1965/66 començà a funcionar l’Escola Parroquial d’aquella església en dues aules, regentades interinament pels mestres Joan Malondra i Malondra, i Josep Ubrich Tejada, fins que per Pasqua prengueren possessió de la seva plaça els mestres nacionals Bernat Morell i Bartomeu Nadal, qui regentaren les aules fins que en el curs 1977/78, extingida l’escola, s’incorporaren al Col·legi Nacional Mixt Ponent.

9.- EL PROFESSORAT

L’Escola Parroquial de nins de Santa Maria la Major sols ha tengut un professor titular, don Llorenç Ramis i Rosselló, qui començà a fer escola amb Mn. Bal·le i Duran als baixos de la rectoria, després passà a l’antic Hotel Domingo i quan l’escola s’extingí passà al Col·legi Públic Ponent fins que es jubilà.

L’Escola Parroquial de nins de Jesucrist Rei va tenir dos professors interins: Joan Malondra i Josep Ubrich, i els dos titulars: Bernat Morell i Bartomeu Nadal fins a la seva extinció.

L’Escola Parroquial de nines començà amb el mestratge de dona Joana Beltran, en un pis que per a aquest fi es disposà a la coneguda placeta de l’Àngel, on ara hi ha “Sa Nostra”. D’allà es passà a l’antic Hotel Domingo, fins a la extinció l’any 1977. L’any 1959 hi començà son mestratge la senyoreta Antònia Corró i Seguí. L’any 1969 es creà una altra aula que va ser regentada per la mestra nacional Magdalena Oliver i Siquier, i dona Antònia Corró fou nomenada directora.³⁰ La Sra Oliver tengué problemes de salut, de manera que s’obrí un període de suplències. Una suplència fou feta per la senyoreta Antònia París i Mateu, i altres per la senyoreta Caterina Ferrà i Contrera, qui acabarà per ser professora contractada del centre fins a la seva extinció, per això passarà al Col·legi concertat dels Germans de La Salle.

L’any 1973 es creà l’aula de parvulari, pensant a tenir una font d’alimentació per a la nova realitat que anava sortint a Inca al voltant de la parròquia.

³⁰ Antònia Corró i Seguí (1927-2009) és una institució pedagògica a Inca. Basta veure la quantitat d’homenatges que li han tributat, com també les entrevistes i publicacions que ha motivat. Citaré dos treballs, fets per la mateixa persona, on hi ha tot el seguit de referències necessàries per conèixer aquesta gran dona i excel·lent cristiana que ha ennoblit la ciutat que tan fortament estimà i admirablement ha servit. Catalina Bennàssar Beltran, treball universitari preparat per a l’assignatura “Pedagogia Contemporània” en el curs 2000/01, impartit pel professor Antoni J. Colom: “La señorita Corró”; treball de 44 planes mecanografiades in folio a una cara; com també la mateixa autora, a les *VI Jornades d’Estudis Locals* (Inca, 22 i 23 d’octubre de 2004) presentà la col·laboració “Biografia d’Antònia Corró”, pàg. 157-177. Bàsicament és la mateixa obra presentada en el curs universitari.

Alumnes de l'Escola Parroquial. Curs 1966-67.

Anys de 1962 a 1965. Quatre futures artistes marcant-se un airós ball.

Mossèn Vicenç Batlle i mossèn Gabriel Buades Riusec i el seu estol de devots escolanets.

Anys 1957-58. Festival de l'Escola Parroquial.

Don Antoni Estelrich, Maria Caimari, Francisca Joana Cortès i Cati Ferrà, mestres en pràctiques a la Parroquial.

Curs 1960-61. La senyoreta Corró, els seus pares i la senyoreta Ferrà enmig de les seves estimades alumnes.

Anys de 1962 a 1965. Les participants al final del curs de la Parroquia.

Anys de 1962 a 1965. Taula gimnàstica.

Curs 1962 - 1963. La senyoreta Antònia Corró i les seves alumnes amb el primer uniforme que va tenir l'escola.

Don Llorenç Ramis, na Margalida Oliver, don Joan Lliteras i donya Antònia Corró lliurant els premis de fi de curs.

Any 1969. Les uniformades de la Parroquial a la placeta d'Orient amb les seves mestres: Corró i Ferrà.

*Any 1974.
Alumnes disfressades
amb ganes de gresca per
a celebrar el carnaval.*

Any 1977. El músic i compositor inquer Antoni Alomar Perelló impartint classes de música.

Els alumnes de la Parroquial al portal de darrere de l'església de Santa Maria la Major.

Grup d'alumnes de l'Escola Parroquial amb la Sra. Francisca Perelló, ensenyant de labors.